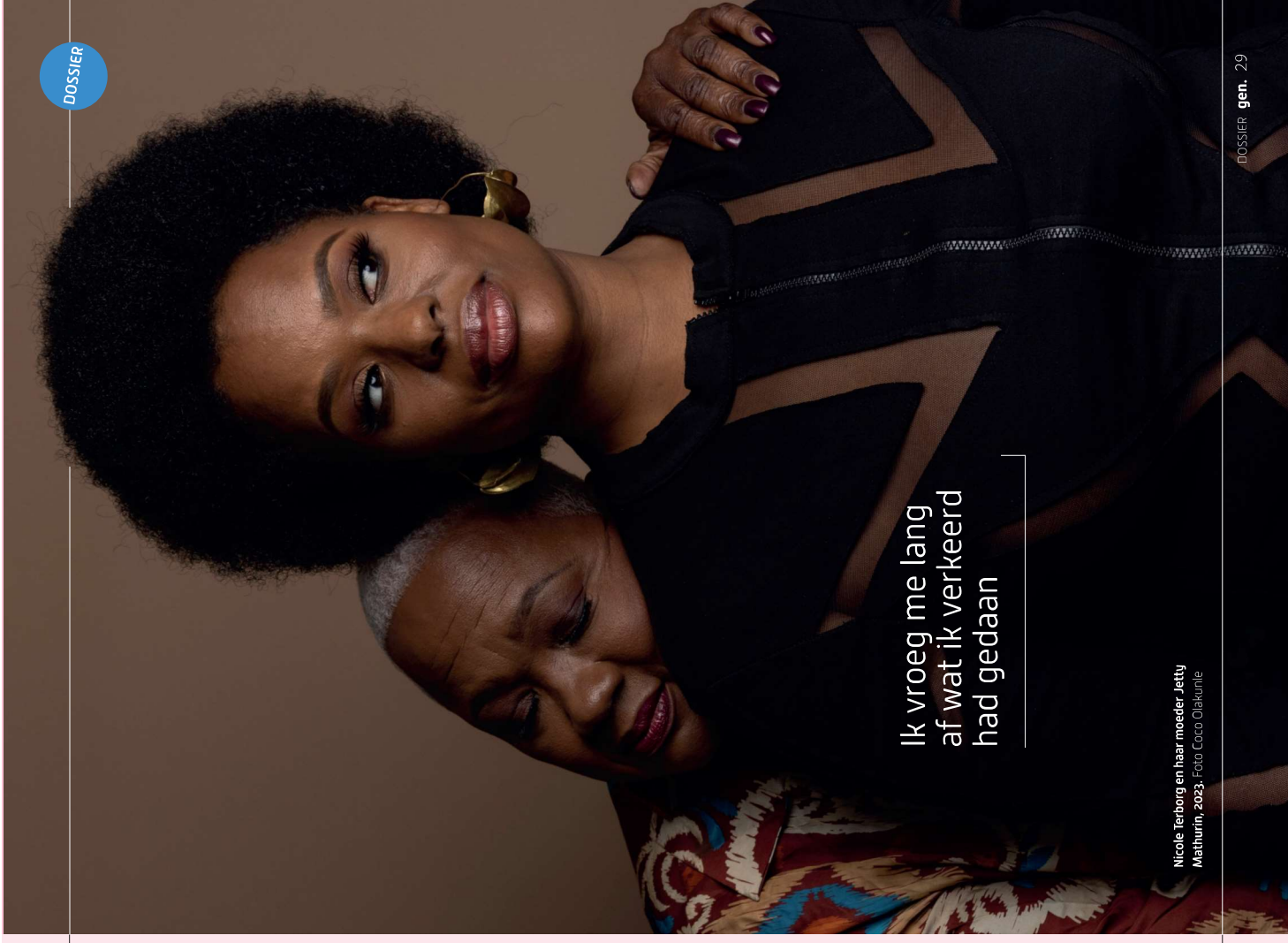

'Dat ik een kweekje ben, is een belangrijk deel van mijn geschiedenis'

Nicole Terborg is een kweekje, een pleegkind, een *kwekipikin*, in het Sranan Tongo. Ze maakte een podcast over dit fenomeen, die uitmondde in een persoonlijke zoektocht naar haar Surinaamse roots, haar familiegeschiedenis en naar het antwoord op die ene vraag: 'Waarom moest juist ik weg?' Auteur: Linda Huijsmans

Ik vroeg me lang af wat ik verkeerd had gedaan

Nicole Terborg en haar moeder Jetty Mathurin, 2023. Foto: Coco Okakurie

Nicoles outvader Philippus Andro Macnack (1839-1916). Privécollectie

Nicoles Terborg ontvangt me in haar ruime eengezinswoning in de Bijlmer waar ze woont met man en kinderen. Op tafel staat de Vrouw in de Media Award Noord-Holland die ze kreeg voor haar podcast, naast een laptop en een stapel boeken. Tijdens ons gesprek zal ze regelmatig enthousiast de trap op rennen om nog meer foto's, informatie en voorbeelden te halen.

Bij de zoektocht naar haar familiegeschiedenis krijgt ze veel hulp van haar elfjarige zoon. 'Al sinds zijn negende is hij fanatiek zijn stamboom aan het uitpluizen. Het is ongeofelijk wat hij allemaal boven water weet te halen.'

Eerder al had haar moeder, actrice Jetty Mathurin, in het programma *Verborgten verleden* een begin gemaakt met de zoektocht naar hun wortels. Tegenwoordig wonen ze naast elkaar en zien elkaar dagelijks. Dat was niet altijd het geval. Toen Nicole dertien was, kwam er met de scheiding van haar ouders namelijk een einde aan een onbezorgde jeugd in Cuijk, bij Nijmegen.

Haar tweelingbroer en oudere zus bleven daarna bij hun vader, moeder Jetty verhuisde naar Amsterdam om theater te maken en Nicole werd ondergebracht bij een alleenstaande tante die als verpleegster vaak nachtdiensten draaide. Ze was een 'kweekje', geworden, een pleegkind. 'Ik heb nooit begrepen waarom ik wel weg moest en mijn broer en zus niet', zegt ze. In de podcast heeft ze daar persoonlijk en soms pijnlijke gesprekken over met haar moeder.

In en na de slaventijd kwamen veel kweekjes voor

Kweekjes in Para

Andro Macnack bleek afkomstig te zijn van de plantage Bertlijn, in het Surinaamse district Para. Nicole ontdekte dat juist in die omgeving in, maar ook na de slaventijd heel veel kweekjes voorkwamen. 'Dankzij de volkstelling van 1921 was er veel informatie te vinden over wie bij wie in huis woonde en of ze familie van elkaar waren. In Para waren veel plantages van houthandelaren. De tot slaaf gemaakten waren daar vaak langere tijd weg van huis om het hout te gaan hakken. Andere vrouwen en families namen dan de zorg voor de kinderen op zich.'

Later gold datzelfde voor de arbeiders. De ontdekking dat er zoveel kweekjes voorkwamen in Para was zo belangrijk voor haar, dat Nicole er een hele aflevering van de podcast aan wijdde. 'Ik ben ermaartoe gegaan en heb ter plekke met een historicus gesproken die dat voor mij kon duiden. Ik heb er zelf rondgelopen en in de lokale archieven kunnen kijken. Daardoor voel ik me nu echt onderdeel van die geschiedenis. Ik zie de doorgaanlijn van mensen, van wie ik er zelf ook eenje ben. Dat ik een kweekje ben, is een belangrijk deel van mijn eigen geschiede-

nis en die van mijn voorouders. Dat te weten geeft me nu een enorme kracht.'

Vier moeders

Het fenomeen kweekje komt in alle culturen voor. Het kerngezin is een westers construct. In de meeste culturen is de uitgebreide familie veel gebruikelijker. Ook in de Surinaamse. 'De zussen van mijn moeder hebben toen ze net in Nederland waren langere tijd bij ons in huis gewoond. Ze hebben mijn luiers verschoond, ze hebben ons te eten gegeven, met ons gespeeld. Mijn moeder ziet hen daarom ook als mijn moeders. Ze wordt boos als ik zeg dat ze me destijds bij een tante heeft achtergelaten. In haar ogen ben ik naar een van mijn andere drie moeders gegaan.'

Toch moest haar verhaal nog persoonlijker worden. Want ja, ze was een kweekje en ja, dat kwam blijkbaar vaker voor in haar familie en haar omgeving, maar daar was altijd nog die ene vraag die ze sinds haar dertende met zich meedroeg: 'Waarom ik? Om ook die kant van haar verhaal te kunnen vertellen, moest ze in gesprek met haar moeder, haar broer en zus en haar vader. 'Heel lang heb ik me afgevraagd wat ik verkeerd had gedaan. Er moest

Het gezin van Nicole Terborg, vooraan op school bij haar moeder Jetty, circa 1981. Privécollectie

Mijn moeder ziet haar zussen ook als mijn moeders

Iets zijn waardoor ze mij wel wegstuurden en de anderen niet. Die pijn wilde ik niet verzwijgen. Daar moest ik het ook over hebben.'

In die aflevering van de podcast gaat ze met broer en zus terug naar het huis van hun jeugd in Cuijk. Haar zus vertelt haar dat Nicole in die tijd zo'n verantwoordelijk kind was: 'Ik was degene die ging opruimen en de afwas doen. Ik nam het huishouden op me, terwijl ik pas dertien was.' Om haar de kans te geven weer kind te zijn, besloten haar ouders dat Nicole naar een tante zou gaan. Met terugwerkende kracht begrijpt ze dat haar ouders hebben gedaan wat ze dachten dat goed voor haar was. 'Maar ze hebben er nooit met mij over gepraat. Dat hadden ze wel moeten doen.'

Nicole begrijpt nu beter hoe moeilijk dat praten voor hen moet zijn geweest. Zij zijn onderdeel van de eerste generatie Surinamers die zich in Nederland vestigde. Zij moesten overleven. Mijn generatie heeft de luxe dat we hen nu kunnen bevragen.

Couden vondst

Hoewel de podcast is afgerond, zijn nog niet alle vragen beantwoord. Nog lang niet alle bronnen zijn goed ontsloten.

Nicole Terborg heeft veel onderzoek gedaan in het Nationaal Archief Surina-

Het 25-jarig huwelijksjubileum van Nicoles betovergrootouders Emelius Macmack en Leentje Bruin, 1934. Privécollectie

Cassettebandjes ingesproken en ingezongen door Nicole en haar familieleden. Omdat het ontzettend duur was om elkaar gestuurd. Privécollectie

me op websites als AllesSurinamers. Ook het krantenarchief Delfpher leverde mooie vondsten op. 'Daar kwam ik bijvoorbeeld een aankondiging tegen van het huwelijk van mijn ouders. Ook online is van alles te vinden, maar dat moet je allemaal checken en dubbelchecken. Er zijn veel hobbyisten actief, je kunt er niet blind van uitgaan dat alles klopt.'

Een gouden vondst was een doos met cassettebandjes die haar vader na lang tend duur was om te bellen, was het in mijn jeugd heel gebruikelijk cassettebandjes in te spreken en die naar elkaar op te sturen. Veel mensen zijn die band-

jes kwijgeraakt, of hebben er overheen opgenomen. Daarom voelt de het als goud in mijn handen. Ik heb mijn eigen stem gehoord, toen ik nog een heel jong meisje was, de stem van mijn moeder, van een broer en een zus van haar, van mijn vader, mijn zus Glynis en mijn tweelingbroer Luc. Ik was weer helemaal terug in die tijd.'

Slavernij

Ook de slavenregisters in het Nationaal Archief waren een waardevolle bron. Toch voelt Nicole weerstand om het over de tijd van slavernij te hebben. 'We zijn zoveel meer dan tot slaaf gemaakt. Onze geschiedenis gaat veel verder terug. Het liefst zou ik die willen onderzoeken, maar dat gaat helaas niet. Iedereen die de ontvoering overleefde, kreeg een andere naam en werd gedegradeerd tot eigendom. Maar we namen niet alleen onze muziek, religie, dans en tradities mee uit Afrika, we hebben ook een hele nieuwe cultuur ontwikkeld. Vrouwen gaven elkaar signalen met details in de kleding die ze droegen. Al in Afrika verstopten ze rijstkorrels in hun gevlochten haar en later deden de gevulchte tot slaaf gemaakten hetzelfde. Ook het fenomeen kweeëje komt voort uit dit gruwelijke systeem. De relatie tussen vader en kind werd niet eens wettelijk erkend. Vaders en moeders moesten werken en konden elk moment verkoocht of vermoord worden. De zorg voor de kinderen werd dan overgelaten aan de *kriolo mama*, een oudere, tot slaaf gemaakte vrouw.'

Verder teruggaan in de tijd lukt niet meer. Wel ontdekte Nicole dat Antje, de oma van Andro, in de registers stond vermeld als "zoutwaternegeen". Dat betekent dat zij vanuit Afrika naar Suriname is ontvoerd. Zij is geboren in 1780. Bij haar begint mijn verhaal. •

Nicole Terborg (Nijmegen, 1976) is presentator, journalist en programmamaker voor onder meer NTR en VPRO. Voor haar zesdelige podcastserie *Kweeëje. Mi Kwéyikéin*, gemaakt door Prospektor en VPRO, ontzocht ze haar Surinaamse familieleden en het fenomeen kweeëje. Ze won er de *Vrouw in de Media Award Noord-Holland* mee.

Linda Huijsmans is journalist, auteur en docent aan de School voor de Journalistiek